

De uniformering van de militie in Suriname in de achttiende eeuw

door drs. M.J. Lohnstein

'dat tusschen het fatsoen der kleederage van eenen soldat en die van eenen boer een merkelijk onderschijd zij en blijve'. (IJ

Inleiding

Suriname, dat in 1667 op de Engelsen was veroverd, werd vanaf 1683 door de Sociëteit van Suriname bestuurd. Suriname was een plantagekolonie waar met geïmporteerde negerslaven agrarische produkten voor de Europese markt werden verbouwd. Het plantagegebied werd omringd door moeilijk toegankelijk oerwoud, alwaar dorpsgemeenschappen van gevluchte slaven ontstonden. Deze Marrons bleven voor allerlei goederen afhankelijk van de plantages. Om aan de begeerde goederen te komen, pleegden de Marrons onder andere overvallen op plantages. Naast uitgangspunten voor strooptochten vormden de dorpen van de Marrons een mogelijke wijkplaats voor slaven. Een botsing tussen de kolonie en de Marrons was zodoende nagenoeg onvermijdelijk. Pas met de afschaffing van de slavernij in 1863 kwam aan deze strijd een eind. De Sociëteit (vanaf 1778 Directie) onderhield in Suriname een geheel uit Europeanen gerecruteerde geregelde troepenmacht. Deze Militie (in de achttiende eeuw werd hieronder een staand leger van vrijwilligers verstaan) had aanvankelijk primair tot taak de kolonie tegen een dreiging van buitenaf te beschermen. De strijd tegen de binnenlandse vijand eiste echter steeds meer aandacht, zodat de interne veiligheidsrol allengs de boventoon ging voeren. De Militie maakte als gevolg van deze extra taak in de tweede helft van de achttiende eeuw een sterke groei door: van ruim 300 man tussen 1683 en 1753 naar 600 man in 1753, 1200 in 1759 en 1500 man in 1772. Was in 1738 nog één op de zeven Europeanen militair in 1787 was dit aandeel gestegen tot één op de drie.

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de uniformering van de Militie in Suriname tot de opheffing van de Directie in 1795. Aan het eind van de tekst worden allerlei (uniformkundige) termen toegelicht in een verklarende woordenlijst.

De kledingverstrekking

Eenvormige kleding was tot 1723 bij de Militie onbekend. Wel kregen de soldatenblijkens een mededeling uit 1684 - van de Sociëteit kleding verstrekt, terwijl de volkhouders (lieden die werklozen in de kost namen om hen dienst te laten nemen bij bijvoorbeeld de Verenigde Oostindische Compagnie, de marine en de Sociëteit) hen van buffeltjes en mutsen voorzagen. [2] Hierdoor was er waarschijnlijk toch van een zekere gelijkvormigheid sprake. Omdat de soldaten 'in kleedinge niet anders als beedelaars, landloopers off morsige matroosen gelijcken...' werd op voorstel van Gouverneur Mr. H. Temminck in 1723 een uniform ingevoerd. [3]

Temminck ging ervanuit dat de Sociëteit de uniformen zou leveren. De Directeuren (de bestuurders van de Sociëteit te Amsterdam) waren echter alleen bereid tot een jaarlijkse verstrekking van een hoed. De aanschaf van de overige monteringsstukken was, overeenkomstig het gebruiken het Staatse leger, een zaak van de kolonel (de gouverneur) en

de compagniescommandanten. De monteringen (uniformen), inclusief de hoed, moesten de soldaten in rekening worden gebracht. In de praktijk moesten de soldaten, tot ongenoegen van de Directeuren, evenwel zelf hun uniformrok in een winkel te Paramaribo kopen of overnemen van diegenen die hun afscheid kregen. Daarom wezen de Directeuren er in 1741 nogmaals op dat de Militie zich in dezen moest houden aan de gebruiken zoals bij het Staatse leger. Commandeur (bevelhebber van de Militie) W. Crommelin zag evenwel in 1750, gezien de lage gages, hoge kosten en de, door de bijzondere omstandigheden in Suriname veroorzaakte, grote slijtage, voorlopig geen kans om het volk, zoals bij het Staatse leger, op tijd te kleden. [4]

In 1763 nam de Sociëteit de levering van de monteringen op zich. Daartoe sloot Luitenant-Kolonel A. de Jager overeenkomsten met Heijnsbergen Roering en Compe, leveranciers te Den Haag, en met M. Verdonk, koopman te Amsterdam. Deze contracten golden voor een periode van zes jaren en werden in 1769 met nog eens zes jaren verlengd. Voor hun monteringen werden de soldaten op hun gages gekort. Om orde te brengen in de ontvangst, opslag en distributie van monteringsgoederen werd eind 1769 te Paramaribo een monteringskamer (kledingmagazijn) ingericht. [5] De uniformen werden, met uitzondering van de camisolen en broeken, geconfectioneerd verzonden. Na afloop van de bovengenoemde contracten werden de uniformen te Paramaribo op de monteringskamer gesneden en gemaakt. De benodigde materialen werden om de twee jaren vanuit Suriname aangevraagd. Naast enige militairen werkten er in 1785 25 slaven als kleermakers op de monteringskamer. [6] Het in 1740 opgerichte Korps Artillerie werd nog tot in de tweede helft van de jaren zeventig door haar commandant gekleed, waarna de Sociëteit c.q. Directie het van hem overnam. De officieren moesten zelf hun montering aanschaffen. Met ingang van 1 januari 1774 ging de Sociëteit ook de benodigdheden voor de officiersmontering leveran. Aanvankelijk gold dit waarschijnlijk alleen voor de officieren van de infanterie, maar al spoedig geschiedde dit ook voor hun collega's van de artillerie. [7]

De onderofficieren en manschappen van de infanterie kregen in 1763 aan monteringsgoederen:

	<i>eerste jaar</i>	<i>tweede jaar</i>
rok	1	-
camisolen	2	-
broeken	2	-
hoed	1	1
hemden	2	2
paar kousen	2	2
paar schoenen	2	2
stropen	2	2
paar schoen- en broekgespen		
en een halsslotje	1	-

Na twee jaren werd weer een nieuwe uitrusting verstrekt. Elke korporaal, tamboer en 'gemene' soldaat kreeg ook een hangmat, een poederzak, een wijde en een nette kam en drie borstels. De hoed, rok, camisoel en broek waren grote monteringsstukken, terwijl de overige delen van de uitrusting tot de kleine monteringsstukken werden gerekend. Vanaf 1778 kregen de soldaten hun montering in bruikleen en werden de gages daarvoor niet meer gekort. [8] Eens in de twee jaren gaf de monteringskamer aan de kapiteins van de te Paramaribo gelegen compagnieën de monteringen uit. De verstrekking geschiedde volgens de organieke sterkte van de compagnieën. Het teveel aan monteringsstukken en de monteringsstukken van militairen, die de dienst verlieten of overleden waren, moesten op de monteringskamer

worden teruggebracht. Hiermee werden de overcomplete militairen en recruten, die na de verstrekking in Suriname aankwamen, gekleed. [9] Om de nieuwe monteringen te sparen, moest zo lang mogelijk bij slecht weer, werkzaamheden of het wacht lopen, de oude worden afgedragen. Het verkopen of verpanden van monteringsstukken was ten strengste verboden. Reparaties, tussentijdse vervanging van versleten goederen en de aanschaf van extra monteringsstukken, kwamen voor rekening van de soldaat. [10]

Bovenstaande regelingen vormden geen garantie voor een altoos correct geklede troepenmacht. Hoewel het aantal camisolen, broeken, hemden en schoenen geregeld werd uitgebreid, kwamen de soldaten vooral kousen en schoenen tekort. Dit had een nadelige invloed op de inzetbaarheid van de soldaten: zonder kousen en schoenen kon een soldaat te Paramaribo niet wacht lopen en zich in de bossen nauwelijks verplaatsen. [11] Stedman, die van 1773 t/m 1777 in Suriname diende bij Staatse hulptroupen, schreef dat de benen en voeten van zijn metgezellen 'met scheuren en zweeren als bedekt' waren. Voor extra monteringsstukken moest een soldaat zich in de schulden steken. In 1787 had een soldaat gemiddeld een schuld van f 23:- à f 28:- aan de monteringskamer, terwijl de gage van een soldaat f 36:- per jaar bedroeg. [12]

Uniformbeschrijving [13]

De volgende beschrijving is voornamelijk gebaseerd op de contracten uit 1763 en 1769 en op enkele petitieën voor en inventarissen van de monteringskamer. Afbeeldingen van de uniformen zijn mij niet bekend. Het uniform van de Militie zal zich qua vorm en snit ontwikkeld hebben volgens de mode van de tijd met als voorbeeld het Staatse leger.

De musketiers

In 1723 stelde Temminck voor de Militie te kleden in een rok van Engels karsaai met een voering van ruw Osnabrücks linnen en koperen of tinnen knopen: twee op iedere mouw, drie op de zakken, twee op de zijplooien en zes voor op de rok. Dit geheel bekroond met een hoed van garen met wol en een wit boordsel. Er werd evenwel een rok van grijs Osnabrücks linnen met blauwe dito uitmonstering ingevoerd. [14]

In 1736 bepaalde Gouverneur J. Raije dat de montering zou bestaan uit een rok van blauw karsaai met rode opslagen en koperen knopen. In 1740/41 was er sprake van een rok van blauw Osnabrücks linnen met kleine rode opslagen. [15]

Volgens de contracten van 1763 en 1769 gingen de soldaten gekleed in een rok van ongerekte blauwe Engelse karsaai met rode lakense opslagen. De rok was met rode Engelse baai en de mouwen en zakken met Vlaams linnen gevoerd. Het camisol en de broek werden gemaakt van Amersfoorts dienrit met 27 benen knopen met wit Vlaams linnen overtrokken. De strop was van zwart linnen met een wit linnen streepje langs de bovenrand van ¼ duim Rijnlandse maat (6,53 mm). De schoenen waren van vetleer met koperen gespen. De kousen waren van ruw garen. De hoed was geboord en voorzien van knoop en optoomkoord. In 1773 werd vanuit de Republiek voorgesteld de soldatenrok te maken van laken met borstkleppen en kraag. Commandeur B. Texier vond karsaai veel duurzamer en de borstkleppen en kraag overbodig. Hij stelde voor naast de witte, ook blauwe hemden, camisolen en broeken in te voeren, evenals een katoenen slaapmuts en een kiel van Vlaams linnen. De Directeuren namen zijn voorstellen over. [16]

Blijkens de petitie uit 1779 kreeg de soldatenrok alsnog een rode kraag. Er werd donkerblauw karsaai voor de rok en rood heel laken voor de kraag aangevraagd. De knopen waren wit. De hoed was versierd met een pluus en troetels in de compagnieskleuren. Volgens het Reglement voor de Militaire Troupen in de Colonie Suriname uit 1780 gold dit ook voor de sabelkwasten, die van band met een kwast van sajete waren gemaakt. De compagnieskleuren waren:

<i>Cie</i>	<i>Eerste bataljon</i>	<i>Tweede bataljon</i>
1ste	oranje	wit en oranje
2de	blauw	wit en blauw
3de	groen	wit en groen
Ode	rood	wit en rood
5de	zwart	wit en zwart
6de	citroengeel	wit en citroengeel

Er waren zwarte linnen quartieres of slobkousen voorgeschreven, die tot de kuit reikten. In 1781 werd de infanterie gereorganiseerd in drie bataljons van vijf compagnieën. Hoedpluizen werden in 1786 niet meer aangevraagd, terwijl de troetels van oranje en wit kemelsgaren gemaakt moesten zijn. De verschillende compagnieën waren alleen nog aan de sabelkwast te herkennen:

Eerste bataljon	Compagnie	A	oranje met wit
		B	rood met wit
		C	blauw met wit
		D	zwart met wit
		E	geel met wit
Tweede bataljon	Compagnie	F	oranje met blauw
		G	rood met blauw
		H	groen met blauw
		I	geel met blauw
		K	zwart met blauw
Derde bataljon	Compagnie	L	oranje met groen
		M	rood met groen
		N	blauw met groen
		O	geel met groen
		P	wit met groen.

Voor de camisolen en broeken werd wit Vlaams linnen aangevraagd.

Tot de jaren veertig waren de soldaten bewapend met grenadierssabels met koperen gevesten. Omdat militairen zich te Paramaribo schuldig maakten aan ordeverstoringen werd het zijdgeweel daarna niet meer gedragen. Op bostochten kregen de soldaten vanaf 1763 een houwer uitgereikt. In 1773 werd de Militie met een panas uitgerust, die werd gedragen aan een witlederen porte-épée. De patroontas, die aanvankelijk 12 scherpe patronen bevatte, werd in 1784 door een kleiner model vervangen. [17]

In navolging van het Staatse leger werd eind 1788 de zwarte paardeharen kokarde vervangen door een oranje exemplaar. [18] Vanaf de eerste helft van de jaren tachtig droegen de soldaten die op wacht stonden, bij goed weer zeer korte rokken. Bij slecht weer werd aan hen mantels of overrokken, zoals bij de keizerlijke troepen, uitgereikt. [19]

Behoudens enkele uitzonderingen was het verboden burgerkleding te dragen. Buiten dienst was het toegestaan om in het Fort Zeelandia te Paramaribo gekleed te gaan in de kiel met slaapmuts, alsmede schoenen en kousen, zonder slobkousen. Buiten het fort moest altijd de hoed worden gedragen.

Het uniform van de Militie was van nagenoeg dezelfde stoffen gemaakt als de uniformen van het Staatse leger. Camisool en broek waren evenwel van katoen of linnen en niet van een wollen stof, zoals bij de Staatse troepen. Een rok van karsaai met baai gevoerd was totaal

ongeschikt voor de dienst in een land met een tropisch klimaat, terwijl de opgetoomde hoeden nauwelijks bescherming boden tegen de zon en bij 'de minste reegen als lappen langst het hoofd' hingen. [20] Vandaar dat de Militie in het bos en op de buitenposten aangepaste kleding ging dragen: in 1769 bestaande uit een hemd en een lange 'maschiette' (?) broek. Als boskleding werd vanaf 1775 een blauw buffeltje verstrekt. In 1784 bestond de zogenaamde bosequipage uit een ongeverfd kort jakje en lange broek met zwarte slobkousen en een commandozak. Het geheel was gemaakt van ruw Vlaams linnen. Er was voor een ongeverfde stof gekozen, omdat het blauw snel verkleurde. [21]

De grenadiers

In 1781 werden bij de drie bataljons de eerste compagnieën omgevormd tot grenadierscompagnieën. Het uniform van de grenadiers week op enkele punten af van dat van de musketiers. Zij droegen mutsen van zwart halflaken met wit galon. Dit galon was bij de sergeanten van zilver. Op de mouwen zaten witte lissen. Galon en lissen waren 1 duim (2,57 cm) breed. Op de bandelier voor de patroentas zat een lontenberger. In 1787 kwamen de mutsen, lissen en lontenbergers te vervallen. In de plaats van de grenadiersmuts kwam een hoed met panache. Deze hoed was groter dan die van de musketiers. De officieren van de grenadiers droegen vermoedelijk hetzelfde uniform als hun collega's van de muskietiercompagnieën, maar met een sabel. [22]

Van korporaals en sergeanten

Een korporaal ging volgens de contracten van 1763 en 1769 gekleed in een soldatenmontering met zilvergalon op de opslagen. Blijkens de petitie uit 1779 was het zilvergalon geribt en 1,9 cm breed. Het galon was op de middelste naad van de opslagen aangebracht. Verder droeg hij een onderofficiershoed. In de eerste helft van de jaren tachtig kreeg een korporaal ook nog een witte kemelsharen epaulet als rangonderscheidingsteken. De epaulet werd vermoedelijk alleen op de rechterschouder gedragen.

Blijkens voornoemde contracten was de rok van een sergeant van blauw laken met zilvergalon op de opslagen. In 1779 werd voor de opslagen geribt zilvergalon ter breedte van 2,57 cm aangevraagd. Zijn hoed werd met zilvergalon afgewerkt, terwijl de lus of lis van smal zilvergalon was. In 1786 was er sprake van zilveren kettinglissen voor de hoeden van sergeanten. De troetels waren van oranje en witte zijde. De sabelkwast was van système met oranje zijde kwasten. Het voorstel uit 1773 om sergeanten te voorzien van een sjerp werd door Commandeur B. Texier als te duur en onnodig verworpen. Sergeanten droegen tot 1780 een hellebaard, dat niet als wapen diende maar aangaf dat de drager onderofficier was. Vanaf dat jaar werd een geweer met een kleine patroentas voor tien patronen, om op de buik te dragen, uitgereikt. Blijkens een inventaris van de monteringskamer uit 1785 hadden tussen 1780 en 1785 ook de sergeanten (een) epauletten) gekregen. In 1786 werd voor sergeanten geen epauletten maar galon aangevraagd. De vermoedelijk bij de reorganisatie van 1781 ingestelde rang van cadet-sergeant was volgens de petitie uit 1786 eveneens herkenbaar aan een zilveren epaulet. Zowel in als buiten dienst mochten de sergeanten en korporaals voor eigen rekening manchetten dragen van 13/4 duim Rijnlandse maat (4,57 cm). [23]

De onderscheidingstekenen van de korporaals en sergeanten waren nagenoeg gelijk aan die van hun ranggenoten in het Staatse leger.

Tamboers

De tamboer-majoor werd in 1763 gekleed in een rok van bleumourant (bleekblauw) laken met gele opslagen en voering. Galon van saai sierde de kapellen en leibanden. Verder was zijn uitmontering als die van een sergeant. De rok van de tamboer of pijper was van bleekblauw

karsaai met gele lakense opslagen en een voering van gele saai. De geel lakense kapellen en opslagen waren versierd met galon. De soldatenhoed was omboord met galon van système. In de tweede helft van de jaren zeventig kwamen de bleekblauwe rokken met gele uitmonsteringen voor de tamboers te vervallen en gingen zij gekleed in hetzelfde uniform als de soldaten. De rok en opslagen mochten echter wel met galon in de livrekleuren van de chef (Gouverneur-Generaal) worden versierd. Op beide schouders werd een zogenaamde zwaluwnest gedragen. Volgens de petitie van monteringsgoederen voor de jaren 1780 en 1781 werd op de opslagen hetzelfde galon gedragen als voor een korporaal. Voor de zwaluwnesten werd zilvergallon ter breedte van 1,2 cm aangevraagd.

De officieren [24]

De officieren droegen hetzelfde uniform als de soldaten, maar dan van een betere kwaliteit. Zo was hun rok in 1736 gemaakt van laken met gouden knopen. De hoed had volgens Hartsinck in 1763 een goud boordsel. In 1774 was de officiersrok van en gevoerd met halfflaken met fijn lakense opslagen. De camisolen en broeken waren van laken met een linnen voering. Iedere versiering van de hoed met galon, uitgezonderd de zilveren lis, en goud of zilver op rok en camisool werd in 1780 uitdrukkelijk verboden. De knopen op de rok, het camisool en de hoed dienden van massief zilver te zijn. In dienst moesten de officieren de rokpanden ophaken en manchetten van batist van 13/4 duim Rijnlandse maat (4,57 cm) dragen. De strop was als die van de 'gemene' soldaat. Het camisool en de broek waren niet langer van laken, maar van gekeperde Oostindische katoen; in 1786 van fijn wit linnen. De hoed had een dubbele zilveren lis en troetels van zilver met oranje zijde. Uit de petitie van 1786 blijkt dat de rand van de officiershoed 6 duim (15,42 cm) hoog was en voorzien van een dubbele zilveren kettinglis. De witte en zwarte slobkousen van de officieren waren respectievelijk van fijn linnen en halfflaken.

Hoofdofficieren en adjudanten (geen rang, maar een functie) mochten laarzen dragen. Dat was de overige officieren alleen in de regentijd en bij slecht weer vergund. In die omstandigheden was ook het dragen van een overrok toegestaan. De officieren waren verder nog voorzien van gele hertsleren handschoenen zonder stijve kappen. In uniform dienden de officieren het haar in een staart te dragen met een kleine strik van lint. Aan de degen was een veldteken bevestigd van oranje zijde en zilver.

Naast een uniform van een betere kwaliteit waren officieren herkenbaar aan een zilveren nestel op de rechterschouder. Deze nestel mocht niet lager reiken dan tot de elleboog. De officieren droegen verder een oranje zijden sjerp over hun rechterschouder en een sponton. De sjerp werd na 1780 niet langer over de schouder, maar om de middel gedragen. In hetzelfde jaar werd bepaald dat de officieren in dienst de sponton niet meer zouden gebruiken en daarvoor in de plaats een geweer met bajonet en aftrekker verstrekt kregen. De officieren waren verder bewapend met een degen. Pas in 1790 werden modeldegens en -sabels voorgeschreven. Officieren die van de Directie een zilveren eredegen hadden gekregen mochten deze ook in dienst dragen. Eind 1786 maakten de zilveren nestels plaats voor zilveren epauletten, die goedkoper waren en exact de rang van de drager aangaven. De kolonels droegen epauletten op beide schouders, terwijl aan de overige officieren alleen een epaulet op de rechterschouder werd toegestaan:

<i>kolonel en chef</i> (<i>Gouverneur-Generaal</i>)	epauletten met grams d'epinars, pailletten en vijf rosettes
<i>kolonel</i>	epauletten met grams d'epinars, pailletten en drie rosettes
<i>luitenant-kolonel</i>	één epaulet als de kolonel
<i>majoor</i>	één epaulet met grams d'epinars en drie rosettes
<i>kapitein</i>	één epaulet met grams d'epinars

<i>premier lieutenant</i>	één epaulet met zilveren franje
<i>sous lieutenant</i>	één epaulet met franje van half zilver en half oranje zijde
<i>vaandrig</i>	één epaulet als een sous lieutenant.

Buiten dienst mochten de oude nestels worden afgedragen. [25] Ook in het Staatse leger werden door officieren vanaf circa 1780 epauletten gedragen, maar dit betrof de bereden wapens. Daarnaast was er geen onderscheid naar rang. Dit geschiedde pas na 1795. Vreemd genoeg kwam de ringkraag als officiersdistinctief in de geraadpleegde archiefstukken niet voor.

Het Korps Artillerie

Pas nadat de monteringskamer de uniformen voor de artillerie ging leveren, komen er gegevens los over het artillerie-uniform.

De officieren, onderofficieren en manschappen van het Korps Artillerie waren, op enkele details na, gelijk gekleed als hun collega's van de infanterie. De bombardiers (onderofficieren) en kanonniers droegen in 1780 gouden epauletten. Hun hoeden waren met goudgalon omboord en van gouden lissen voorzien. Een beschrijving van de troetels ontbreekt. De knopen voor de hoed, rok, het camisool en de broek waren geel van kleur. Ook de slobkousen werden met gele knopen gesloten. De bandelier en porte-épée waren blijkbaar ook geelkleurig. De hoed van een artillerie-officier was omboord met geribd goudgalon ter breedte van 3,7 cm. De dubbele lis op de hoed, de nestel op de rok en de knopen op de hoed, rok en het camisool waren van goud. De artillerie-officieren kwamen in 1786 niet in aanmerking voor epauletten. [26]

Het Korps Jagers [27]

In 1786 werd als onderdeel van de geregelde troepenmacht het Korps Jagers van twee compagnieën van 75 man opgericht. De jagers werden gekleed in een donkergroene korte rok van grof laken gevoerd met witte saai. De kraag, opslagen en borstkleppen waren van wit laken. De hoed was zwart met een witte panache en een kokarde van groen lint van floret. De halsdas was zwart. De rok van de opperjagers (sergeanten) was van laken met fijn lakense kraag en opslagen en een voering van saai. De opperjagers droegen blijkbaar op beide schouders epauletten, zoals de bombardiers. Op de opslagen zat half goudgalon van dezelfde breedte als dat van de sergeanten. De hoed was van een fijnere stof met een zijden kokarde. De officiersrokken waren van fijn laken met een greinen voering. Op beide schouders werden door de commandant en chef gouden epauletten gedragen van het model van een kolonel in Franse dienst. De kapiteins en subalterne officieren dito. De hoed met kokarde was van dezelfde kwaliteit als die van de onderofficieren. De panache was van witte veren met een zwarte top, zoals bij de officieren van de Staatse cavalerie.

De snit van het uniform week af van dat van de rest van de infanterie. De hoed was niet opgetoomd en had een hoge bol met een rand ter breedte van vier vingers. Helaas ontbreekt bij het document de bijbehorende tekening van de hoed. De rok had korte panden die tot over de heupen reikten. Bij regenachtig weer of 's-nachts konden de borstkleppen over elkaar gesloten worden. Ook van onderen kon de rok worden toegeknoopt. Het camisool was van Vlaams linnen en kon eveneens dubbel gesloten worden. De broek was van dezelfde stof en reikte tot de enkels. De schoenen sloten met leren riemen hoog op de voet. Over de schoenen en vermoedelijk onder de pantalon, werden slobkousen gedragen van zwart gewast linnen. De slobkousen werden dichtgeknoopt met leren knoopjes en reikten tot de kuit.

De jagers waren uitgerust met een zwarte patroontas van wasdoek aan een brede riem en een koperen kruithoorn met 1/4 pond (123,5 gr) fijn kruit voor het geval de patronen in de patroontas nat waren geworden. Patroontasbandelier en porte-épée werden, zoals bij het

Franse leger, kruiselings over de schouders gedragen met op de laatste een vierkante gesp. Er werd verder een blikken veldfles van een plat model uitgereikt. Hoewel het Korps Jagers in een voor die tijd modern uniform gekleed ging, lijkt mij de keuze van de stoffen voor de rok voor de tropen toch minder geslaagd.

De Trein

Tot de trein behoorde al het administratieve en medische personeel, functionarissen belast met de bevoorrading en de genie. Over de uniformering van de trein zijn nauwelijks gegevens gevonden. Militairen van de infanterie die bij de trein waren geplaatst, zullen waarschijnlijk het uniform dat aan hun rang was verbonden hebben gedragen. De garnizoensboekhouder, doctor en chirurgijn-majoor droegen geen degenkwasten. De chirurgijns of ondermeesters en onderapothekers waren gekleed in een sergeants-uniform. De chirurgijnsleerlingen droegen een rok van blauw karsaai. De overige 'trainsgasten' waren waarschijnlijk niet geuniformeerd. [28]

Het Korps Vrijnegers

In verband met de strijd tegen de Marrons in het Cotticagebied (Oost-Suriname) werd in 1772 het Korps Vrijnegers - ook wel 's Lands Vrijkorps - opgericht, bestaande uit speciaal daartoe aangekochte slaven. Deze slaven werden na aankoop vrij verklaard. Zoals de naam vrijkorps al aangeeft behoorde het Korps Vrijnegers niet tot de geregelde troepenmacht. Aanvankelijk telde het Korps Vrijnegers 116 man. De vrijnegers werden gekleed in een duffelse broek met een groene muts met klep. Op de klep was met wit lint een volgnummer aangebracht. Nog in het jaar van oprichting werd de groene muts vervangen door een rode. Dit leverde hun de bijnaam 'Redimusu' (roodmutsen) op.

Het Korps Vrijnegers kreeg in 1776 een montering bestaande uit een groen buisje. Vanaf 1793 werd het korps door de monteringskamer gekleed. De montering bestond toen voor een conducteur (een Europese onderbevelhebber) uit een rok, witte camisol en broek en een officiershoed met troetels, zilveren lis en oranje kokarde. Onderofficieren en vrijnegers droegen een korte rok met een witte camisol en broek en respectievelijk een hoed van een opperjager en een jager met een oranje kokarde. Daarnaast waren de onderofficieren en vrijnegers uitgerust met een kort jasje en lange broek en een hemd van Friesbont. [29] De rok en jas waren waarschijnlijk groen.

Na de ineenstorting van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in 1795 werd voor het Bataafse leger de kleur oranje als veldteken verboden. Het mocht niet langer voorkomen in de troetels, sjerpen en degen- en sabelkwasten. Ook de oranje kokarde moest plaats maken voor die van de Bataafse Republiek. Deze bepalingen golden ook voor de Militie. In hoeverre deze nog voor de opheffing van de Directie in oktober van hetzelfde jaar zijn verwezenlijkt is niet duidelijk. Wel werden nieuwe perkamenten kokardes en degen- en sabelkwasten naar Suriname verzonden. [30]

Vaandels

Voor de aanmaak van nieuwe vaandels voor de Militie werd in 1756 vanuit Suriname een tekening gezonden. Volgens de gekleurde tekening was het fond wit met in het midden een gouden zon met daarboven in een donkerblauwe lint met gouden randen de spreuk 'JUSTITIA PIETAS FIDES' in gouden letters. De hoeken waren versierd met korte karmozijnrode vlammen met goudkleurige bliksemschichten en lichtgroene takken met bladeren. In de linker (heraldisch) bovenhoek het wapenschild van de Republiek. Het schild was rood met een gouden rand. Kroon en leeuw waren eveneens goudkleurig. De spreuk 'CONCORDIA RES PARVA CRESCUNT' was onder het schild aangebracht in zwarte letters op een grijs lint.

[31] Vanuit Suriname werd in 1783 verzocht om drie vaandels voor het Korps Vrijnegers. De rechthoekige dundoeken waren respectievelijk oranje, wit en rood met een groen diagonaalkruis en in het midden het monogram C v S (Colonie van Suriname).[32] Het is niet bekend of deze vaandels ook daadwerkelijk zijn aangemaakt.

Verklarende woordenlijst

aftrekker	instrument waarmee een vastzittende kogel uit de loop kan worden verwijderd
baai	dik en grof wollen weefsel
batist	fijn linnen
borstkleppen	omgeslagen borstpanden van de uniformrok buffeltje jasje
buisje	jasje zonder panden, nauwe kiel camisool vest
commandozak	soort rugzak
dienrit	witte gekeperde katoen
duim	Rijnlandse = 2,61 cm; bij het ontbreken van een verdere aanduiding is gekozen voor de Amsterdamse duim van 2,57 cm
epaulet	schouderbelegsel met meestal aan het schouder eind franjes
floret	half zijde
Friesbont	gekleurd linnen of katoen met een kleine ruit
Gewast	met was bestreken of doortrokken om iets glanzend of ondoordringbaar voor water te maken
grains d'epinars	kraaltjes
grein	stof van kemels- of geitehaar en wol
halsslotje	gesp om de halsdas te sluiten
kapel	schouderversiersel (zie zwaluwnest)
karsaai	gekeperd laken
kemelshaar	wol van een kemelgeit of angorageit
kettinglis	een lis van gevlochten koord
kokarde	rozetje in de nationale kleuren) voor op het hoofddekseel
leiband	koorden om de mouwen en lissen ter versiering
lontenberger	koker voor het opbergen van het brandend lont waarmee de handgranaten werden ontstoken. De lontenberger had in de achttiende eeuw alleen nog een decoratieve functie
nette kam	netenkam; kam tot het reinigen van het hoofdhaar
opgetoomd	de rand van de hoed opgeslagen
opslagen	omgeslagen mouwen van de rok, waardoor de voering zichtbaar wordt
pailletten	lovertjes
pallas	sabel met een rechte kling panache pluimbos
pluis	korte staande pluim
pond	Amsterdamse = 494,09 g potte-épée koppel
saai	gekeperde wollen stof
sajet	sterk weefsel van wol met katoen
sponton	halve piek
strop	een hoge, nauw om de hals sluitende das
systeme	half zilver
troetelskwasten	in de twee achterste punten van de hoed
veldteken	sabel- of degenkwast
zwaluwnest	een versiering in de vorm van een kleine schouderkap
wijde kam	kam om het haar te ontwarren (uit te kammen)

LITERATUUR

- Hardenberg, H. - Overzicht der voornaamste bepalingen betreffende de sterkte, samenstelling, betaling, verzorging en verpleging van het Nederlandsche leger, sedert den Vrede van Utrecht in 1713 tot den tegenwoordigen tijd. Hoofdzakelijk op voet van vreden. 2 dln. 's-Gravenpage 1858-1861.
- Hartsinck, J.J. - Beschrijvingen van Guiana of de Wilde Kust in Zuid-Amerika. 2 dln. Amsterdam 1770.
- Hoogbergen, W.S.M. - 'De Boni-oorlogen, 1754-1860: marronage en guerilla in Oost-Suriname' in deel II van: Bronnen voor de studie van Afro-amerikaanse samenlevingen in de Guyana's. Utrecht 1985.
- Lohnstein, M.J. - De Militie van de Sociëteit c.q. Directie van Suriname in de achttiende eeuw. Niet uitgegeven scriptie Rijksuniversiteit Utrecht, vakgroep geschiedenis, 1984.
- Lohnstein, M.J. - 'De werving voor de militie in Suriname in de 18e eeuw', *OSO*, 6 (1987) 67-84.
- Lohnstein, M.J. - 'Organisatie, sterkte en samenstelling van de militie 1724-1795', *OSO*, 7 (1988) 47-62.
- Stedman, J.G. - Reize naar Surinamen en door de binnenste gedeelten van Guiana. Amsterdam, 1799-1800. (Fotomechanische herdr. Amsterdam: S. Emmering, 1974).
- Verhoeff, J.M. - 'De oude Nederlandse maten en gewichten' in: Publikaties van het P.J. Meemens-Instituut. Deel 3. Amsterdam 19832.
- Wilde, F.G. de - 'De uniformen van het Leger van de Bataafsche Republiek'. *Armamentaria*, 9 (1974) 35-58.
- Wilde, F.G. de - 'Officiersdistinctieven in het Nederlandse leger na 1814.' *Armamentaria*, 19 (1984) 24-37.
- Wilde, F.G. de - 'De kledingvoorziening in het Staatse leger', *Armamentaria*, 21 (1986) 6-14.
- Wilde, F.G. de - 'Onderscheidingsteken voor de officieren en onderofficieren in het Staatse leger tot 1795', *Armamentaria*, 25 (1990) 15-26.

NOTEN

1. Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage (A.R.A.), Archief van de Sociëteit van Suriname te Amsterdam (SvS) 386, Generaale observaties en consideraties van de ondergeteekendens wegens de kleedinge, de wapenen, exercitien en evoluties van 't nieuwe Corps Jagers ingevolge de gerespecteerde ordres van haar Edele Groot Achtbaare de Heeres Directeuren en Regeerders deesen colonie, in dato 7 juny deezesjaars, 23 sept. 1786, folio 129-132.
2. A.R.A., SvS 212, Commies Chibaud aan Directeuren (Dir.), 24 aug. 1684 en ARA, SvS 99, Dir. aan Van der Meer, 5 mrt. 1755.
3. A.R.A., SvS 250, Temminck aan Dir., 10 april en 7 okt. 1723 en Project off concept tot eene uniforme kleedinge voor het garnisoen en militie in de colonie van Suriname, 1723, folio 38-39 en ARA, SvS 95, Dir. aan Temmick, 1 aug. 1724.
4. A.R.A., SvS 250, Project off concept tot eene uniforme kleedinge voor het garnisoen en militie in de colonie van Suriname, 1723, folio 38-39; ARA, SvS 267, Van der Meer aan Dir., 16 juni 1740; ARA, SvS 97, Dir. aan Van der Schepper, 10 okt. 1740 en 15 juni 1741; ARA, SvS 268, Van der Schepper aan Dir., 25 febr. 1741; ARA, SvS 97, Dir. aan Mauricius, 6 mei 1744 en ARA, SvS 285, Commandeur Crommelin aan Dir., 15 jan. 1750.
Zie voor het gebruik in het Staatse leger Hardenberg (1858, I: 102-106) en De Wilde (1986, 6-14).
5. A.R.A., Oud Archief Suriname Gouvernementssecretarie (GA) 232, Bijlage 396, Aanbesteding van de monteringen, 1 en 31 mrt. 1763; ARA, GA 234, Bijlage 82 en 83, Copie van een vernieuwd contract van leverantie der monteeringe voor hef guarnisoen in Suriname met Heijnsbergen Roering en Compe en met Manhij's Verdonk, mrt. 1769; ARA, SvS 100, Dir. aan Crommelin, 22 juni 1763 en ARA, SvS 340, Nepveu aan Dir., 20 jan. 1770.
6. A.R.A., GA 247, Instructie voor den Commis der Monteringskamer, 10 dec. 1788 en o.a. ARA, SvS 367, Petitie van monteringsgoederen voor de onderofficieren en gemeene der Militie in de colonie Suriname voor de jaaren 1780-1781, 1 jan. 1779, folio 209-212; ARA, GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 14 juli 1784 en ARA, SvS 384, Lijst der slaaven van Haar Edele Groot Achtbaaren de Heeres Directeuren en Regeerders der colonie Suriname, behorende tot de Magazijn der Monteringe in voornoemde colonie, op ultimo december 1785, folio 30.
7. A.R.A., SvS 350, Pro Memoria, 17 mei 1773, folio 287-289; ARA, SvS 102, Dir. aan Nepveu, 6 okt. 1773 en 4 mei 1774; ARA, SvS 367, Petitie van monteringsgoederen voor d'Heeren officieren der Militie in Suriname sowel van de infanterie als artillery voor de jaare 1780 en 1781, 1 jan. 1779, folio 207-208 en ARA, SvS 370, Inventaris van het Magazijn der Monteringe, 1780.
8. A.R.A., GA 232, Bijlage 396, Aanbesteding van de monteringen, 1 en 31 mrt. 1763 en ARA, SvS 370, Reglement voor de Militaire Troupen in de Colonie Suriname, 1780, hfd 19 en 20 en ARA, SvS 102, Dir. aan G. en R., 20 okt. 1774 en 18 juni 1777.
9. A.R.A., SvS 102, Dir. aan Nepveu, 26 nov. 1777 en 17 juni 1778; ARA, SvS 370, Reglement voor de Militaire Troupen in de Colonie Suriname, 1780, hfd. 20 en ARA, GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 18 aug. 1784.
10. A.R.A., SvS 370, Reglement voor de Militaire Troupen in de Colonie Suriname, 1780, hfd 20 en ARA, SvS 383, Reglement omtrent den dienst op de Linie van Defensie, 1785, folio 257-268, Generale orders, art. 15.
11. A.R.A., SvS 389, Memorie van den Collonel Commandant J:G:A: van Baerle gepresenteerd aan S:H:E:G, Julij 1787, folio 11-14 en ARA, SvS 297, Memoria van

- Captain J:F: Meijer behelsende petitie voor de tochtgaende militairen, 1756, folio 298-299.
12. A.R.A., SvS 389, Berigt van den Controlleur Generaal C.G. Petschke, als aan wien gemelde memorie ter hand is gesteld, om daarop te berigten, 27 juli 1787, folio 15-37. De schuld per man is berekend door de schuld per bataljon van f 12000:- à f 15000:- :- te delen door 529 (de organieke sterkte van een bataljon volgens de formatie van 1781).
 13. Zover niet anders vermeld is de paragraaf uniformbeschrijving gebaseerd op de volgende archiefstukken:
A.R.A., GA 232, Bijlage 396, Aanbesteding van de monteringen, 1 en 31 mrt 1763
A.R.A., GA 234, Bijlage 82 en 83, Copie van een vernieuwd contract van leverantie der monteringe voor het guarnisoen in Suriname met Heijnsberg en Roering en Compe en met Manhijs Verdonk, mrt 1769
A.R.A., SvS 370, Reglement voor de Militaire Troupen in de Colonie Suriname, 1780
A.R.A., SvS 367, Petitie van monteringsgoederen voord heeren officieren der Militie in Suriname sowel van de infanterie als artillery voor de jaare 1780 en 1781, 1 jan. 1779, folio 207-208
A.R.A., SvS 367, Petitie van monteringsgoederen voor de onderofficieren en gemeene der Militie in de colonie Suriname voor de jaaren 1780 en 1781, 1 jan. 1779, folio 209-212
A.R.A., SvS 386, Petitie van monteringsgoederen voor de jaaren 1788-1789, 15 sept. 1786, folio 192-196
A.R.A., SvS 370, Inventaris van het Magazijn der Monteeinge, 1780.
 14. A.R.A., SvS 250, Project off concept tot eene uniforme kleedinge voor het garnisoen en militie in de colonie van Suriname, 1723, folio 38-39 en Temminck aan Dir., 7 okt. 1723.
 15. A.R.A., SvS 263, Raye aan Dir., 24 dec. 1736; ARA, SvS 267, Van der Schepper aan Dir., 16 juni 1740 en ARA, SvS 268, Van der Schepper aan Dir., 25 febr. 1740.
 16. A.R.A., SvS 350, Pro Memoria, 17 mei 1773 en ARA, SvS 102, Dir. aan Texier, 6 okt. 1773.
 17. A.R.A., SvS 267, Inventaris der ammunitie van oorlog op 18 mrt. 1740, folio 390-392; ARA, SvS 100, Dir. aan Crommelin, 6 jan. 1762 en 9 mrt. 1763; ARA, SvS 102, Dir. aan Nepveu, 16 febr. 1773 en ARA, GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 18 aug. 1784. Vanuit Suriname werd onder andere in 1772 en 1782 verzocht om porte-épées van geel leer.
 18. A.R.A., GA 218, Dir. aan Wichers, 26 nov. 1788.
 19. A.R.A., GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 6 mrt. 1784. Zie ook Hardenberg (1858, I: 105, noot 1).
 20. Zie noot 1.
 21. A.R.A., SvS 337, Nepveu aan Dir., 28 mrt. 1769; ARA, SvS 350, Pro Memoria, 17 mei 1773; ARA, SvS 102, Dir. aan Nepveu, 6 okt. 1773 en ARA, GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 20 okt. 1784.
 22. A.R.A., SvS 387, Pointen van deliberatie door Zijne Excellentie den Heer GouverneurGeneraal overgelegd, in eene militaire besoigne, gehouden in 't Gouvernement bij Z.H.E.G. den Collonel Commandant Van Baerle, Lieutenant Collonel Friderici, Majoor Von Kleist, en Majoor Elsperrmann op zaterdag den 3 maart 1787, folio 286 en ARA, GA 219, Dir. aan Friderici, 3 nov. 1790.
 23. A.R.A., SvS 350, Pro Memoria, 17 mei 1773.
 24. A.R.A., SvS 263, Raye aan Dir., 24 dec. 1736; ARA, SvS 350, Pro Memoria, 17 mei 1773, folio 287-289; ARA, GA 219, Dir. aan Friderici, 3 nov. 1790 en noot 16.
 25. A.R.A., GA 217, Dir. aan Wichers, 8 nov. 1786.

26. A.R.A., SvS 102, Dir. aan Nepveu, 4 mei 1774 en ARA, GA 217, Dir. aan Wichers, 8 nov. 1786.
27. Zie noot 1 en A.R.A., SvS 386, Petitie van het geen benodigt is, tot de kleding van een Corps Jaegers, 15 sept. 1786.
28. A.R.A., GA 215, Dir. aan Texier, 20 dec. 1780 en ARA, GA 216, Dir. aan Beeldsnijder Matroos, 20 okt. 1784.
29. A.R.A., GA 220, Dir. aan Friderici, 2 okt. 1793.
30. A.R.A., SvS 85, resoluties Directie, 6, 20 en 27 mei en 10 juni 1795.
31. A.R.A., SvS 99, Dir. aan Van der Meer, 5 mei 1756 en ARA, SvS 299, Teekening der vaandels van de Edele Sociëteits Militie, 1756, folio 180.
32. A.R.A., SvS 378, Petitie van benodigde wapenen voor s Lands Vrijcorps, juli 1783, folio 132.